

НАЙМЕНУВАННЯ ТРАДИЦІЙНОГО ЖІНОЧОГО ОДЯГУ УКРАЇНЦІВ У ГОВІРЦІ с. ПЛАХТІЇВКА САРАТСЬКОГО р-ну ОДЕСЬКОЇ обл.

У статті введено до наукового обігу назви традиційного жіночого одягу українців, збережені в говірці с. Плахтіївка Саратського р-ну Одеської обл. Здійснено лексико-семантичний аналіз зафіксованих говіркових одиниць.

Ключові слова: *говірка, жіночий одяг, номінація, лексема, семема.*

Нині актуальним залишається зацікавлення говірковою лексикою межиріччя Дністра і Дунаю, яка недостатньо охоплена діалектологічними дослідженнями. Водночас експлікація нових матеріалів й упорядкування говіркової лексики українського діалектного простору є важливим завданням сучасного мовознавства.

Говіркові найменування одягу вивчають Г. Г. Березовська (Східне Поділля), Г. І. Гримашевич (Середнє Полісся), Н. Б. Клименко (Донеччина), Т. В. Щербина (середньонадніпрянсько-степове порубіжжя), О. В. Юсікова (Полісся, Волинь, Карпати) та ін. Отже, назви одягу Південної Бессарабії потребують подальшого вивчення. Це підтверджує актуальність теми нашого дослідження, у якому зосереджено увагу на описі назв одягу однієї з південнобессарабських говірок як частини західностепової групи говірок степового говору південно-східного наріччя української мови.

Метою роботи є аналіз найменувань жіночого одягу, зафіксованих у говірці с. Плахтіївка Саратського р-ну Одеської обл. **Об'єкт дослідження** – назви традиційного жіночого одягу українців, збережені у вказаній говірці. **Предмет вивчення** – лексико-семантичні особливості зібраних одиниць діалектної лексики.

Обсяг завдань нашого дослідження передбачає: укладання питальника для збору фактичного матеріалу; аудіофіксацію говіркового мовлення і транскрибування отриманого лексичного матеріалу; здійснення фонетичного та лексико-семантичного аналізу записаних лексем.

Джерельну базу наукової праці складають польові записи говіркового мовлення, здійснені 23 червня 2018 р. за питальником, спеціально укладеним автором на основі «Програми для збирання матеріалів до Лексичного атласу української мови» (1984) Й. О. Дзедзелівського. Усього було обрано 55 питань. Межа обстеження – с. Плахтіївка Саратського р-ну Одеської обл. Інформантами стали 17 осіб, які проживають на території цього населеного пункту. Вік опитаних від 37 до 92 років.

Поява сукні як основного жіночого вбрання припадає ще на IX–X ст. Це пов'язано з поширенням християнської релігії, яка чітко розділяла чоловіків і жінок, їх заняття, права й положення в суспільстві [4]. Опишемо найменування *плат'а*, поширене в говірці с. Плахтіївка Саратського р-ну Одеської обл. зі значенням 'різновид верхнього одягу з довгим подолом, що вкриває тіло і верхню частину ніг'. Це саме значення реалізується й у слові *сукн'а*. Жителі обстеженого населеного пункту пояснюють: «ну / бу¹вайє *сукн'а тут йак / йакш'чо ми зна¹ходимос' у¹ш'кол'і / то ми го¹воримо так /чисто ста¹райемос' укра¹йін'с'койу мовойу по¹про¹фес'ійі / а¹узагал'і у¹роз'моу¹ному плат'а» (Л. О. Жебко), «б'іл'ш на¹род у¹жи¹вайє плат'а» (Л. С. Соломаха). До того ж інформанти пригадують лексеми на позначення різновидів цього жіночого одягу: «йа¹понка / це плат'а бис¹ру¹кау¹ дикос'т' спо¹чатку було а¹потім у¹же з¹викли / а¹ш'ас шо¹ хочите ☺» (М. Ф. Сарик); «плат'а б'іс¹ру¹кау¹ називайе¹ца / рот'ійа (рот'ійка) / плат'а кра¹с'іво йак по¹шито / с¹вахл'ами / тут¹ вахл'а тут¹ вахл'а і¹ше і¹тут ота¹ко / с¹му¹жку так заши¹вайут' а¹то¹д'і ша¹матами / тут¹ ш:и¹вайе¹ца¹ тут і¹полу¹чайе¹ца¹ вахл'а» (В. П. Рубаха); «то н'ід¹низом була йак ноч¹нушка / йш¹ла до¹уга і¹з¹верху над'івали сара¹фан / шоб¹ ни¹ вигл'а¹дали¹ руки / бес¹ру¹кав'іу¹ було» (Л. С. Соломаха).*

В українській літературній мові (далі – УЛМ) слово *плат'а* зафіксовано зі значеннями 'жіночий одяг, верхня частина якого, що відповідає кофті, становить єдине ціле з нижньою частиною, що відповідає спідниці', 'одяг', 'білизна' [СУМ 11, VI, 570]. У «Словнику українських говорів Одещини» (2010) виявлено лексеми *хвай¹да* – 'довге плаття' (с. Обжили Балтського р-ну) [СУГО, 69], *ф'інт'ік'л'ош* – 'модна пишна сукня з широким долом' (с. Василівка Миколаївського р-ну) [СУГО, 199]. У «Словнику назв одягу та взуття у східнопоміських говірках» (2010) Г. Г. Березовської найменування *плат'а* зафіксовано з традиційним для УЛМ значенням [Берез., 216]. Водночас дослідниця вирізняє: *плат'а у¹тал'ійу* – 'плаття, яке щільно облягає стан' [Берез., 217], *плат'ате¹танкойу* – 'плаття, густо зібране в поясі' [Берез., 220], *плат'а шл'убне* – 'весільне плаття нареченої' [Берез., 220].

Слово *плат'а* пов'язано зі словом *плат*, що вказує на 'шматок тканини, лахміття', яке пов'язане з *plata* 'плата', *pol't-no* 'полотно' – споріднене з литовським *platus* 'широкий' [ЕСУМ, IV, 430].

Жіноча блузка є універсальним предметом гардероба, який можна органічно поєднувати з брюками, спідницями, сукнями, жилетами тощо. Здавна класична блуза являла собою видозмінену чоловічу сорочку, яку вкоротили, приталили та прикрасили за допомогою декоративних елементів, зробивши більш елегантною, стильною і цікавою [3]. Опишемо номінацію *блужка*, яка в обстеженій південнобессарабській говірці має значення

‘легкий (до пояса) жіночий одяг’. Жителі с. Плахтіївка Саратського р-ну Одеської обл. цей жіночий одяг називають по-різному: *блуска*, *блузочка*, *кофта*, *кофточка*, *кофтїна*, *кохточка*. Інформанти уточнюють: «ну *блуска* це та́ка нар’адна ўнаса́ так кофтїна» (Л. О. Жебко); «так то́ ми ўс’еґда блуски кажим а́йак так / там кофта / шо ширс’тана кофта шо так казали кофта / а́йак так то блуска / блуска тонка / а́кофта ґрушиа / блузочка то с’тонкого матер’їалу» (М. Ф. Сарик); «кофточка це стар’ї ше л’уди кажут’ / а́ш’ас ўже наше покол’їна називайут’ блуска / ран’ше во́ни, ж не ґотов’ї були а́шили та ї казали кофта просто» (В. А. Пономаренко); «ран’ше звалас’ кохточка а́ш’ас блуска» (В. П. Рубаха).

В УЛМ слово *блуска* має значення ‘легкий короткий (до пояса) жіночий одяг’; ‘кофта’ [СУМ 11, I, 203]. У «Словнику українських говорів Одещини» (2010) на позначення блузки знаходимо діалектизми *козак’їнка* – ‘жіноча літня кофта’ (с. Дружелюбівка Ананьївського р-ну) [СУГО, 102], *о’с’їнка* – ‘жіноча осіння кофта’ (с. Василівка Біляївського р-ну) [СУГО, 143], *бе’бешка* – ‘жіноча кофта із зборками зверху’ (с. Василівка Біляївського р-ну) [СУГО, 21]. «Словник назв одягу та взуття у східноpodільських говірках» (2010) слово *блуска* фіксує зі значенням ‘легкий жіночий одяг до пояса’. У цьому самому контексті Г. Г. Березовська виокремлює найменування *блуса* [Берез., 22], *мат’роска* [Берез., 153], *ко’зачка* [Берез., 114], *переброска* [Берез., 198], *вен’герка* – ‘вишита хрестиком блуска’ [Берез., 41].

Слово *блуска* запозичено з французької мови через російську (форми з *блу-*) і через польську або німецьку (форми з *блю-*); французьке *blouse* походить від середньолатинського *pelusia* ‘пелузький одяг’, утвореного від назви французького міста *Pelusium* [ЕСУМ, I, 213].

Зараз незамінним атрибутом гардероба кожної жінки є спідниця. Як окремих елемент одягу вона з’явилася у XVI ст. в Іспанії. Її створювали з тканини, накладеної в кілька ярусів, тому спідниця була дуже широкою та великою за обсягом. Мода на неї повернулася у XVIII ст. В основі цього одягу був каркас, з’єднаний клейонкою й обтягнутий тканиною. Таку спідницю називали «крикунья». У XIX ст. в моду увійшла спідниця-дзвін. Металевий каркас замінили криноліном. У XX ст. спідниця нагадувала сучасну класичну модель – вона була прямою і довгою. У 60-ті роки Мері Куант створила міні-спідницю [1]. Опишемо лексему *сп’їдниця*, яка в говірці с. Плахтіївка Саратського р-ну Одеської обл. реалізує семему ‘зшитий жіночий поясний одяг’. Це саме значення є реалізацією слова *йупка*. Жителі села уточнюють: «сп’їдниця це по старому / да / а́ми йупка кажим / бат’ки ї маті’р’ї казали сп’їдниця» (М. Ф. Сарик). Водночас інформанти виокремлюють *теплу сп’їдницю*, яку називають по-різному: *пу’хова сп’їдниця*, *тепла йупка*, *фанел’ка*, *фанел’а*, *йупка п’їт’низом*. Носії говірки згадують: «були йупки п’їт’низом стар’ї / сп’їдниця була зверху / ап’їт’низомшили йупки так’ї / кружи’во вигл’адало іс матер’її / і то’д’ї над’ївали п’їт’нис а зверху сп’їдницю / і во’но таке кругле с’кружи’вом / у мами мо’їейі дв’ї так’ї йупки були» (М. Ф. Сарик).

В УЛМ слово *сп’їдниця* має два значення, серед яких: ‘жіночий одяг, що покриває фігуру від талії донизу’, ‘жінка як представник своєї статі’ [СУМ 11, IX, 523]. У «Словнику українських говорів Одещини» (2010) на позначення жіночої спідниці знаходимо діалектизми *димка* (с. Обжили Балтського р-ну) [СУГО, 69] та *вос’мик’лінка* – ‘спідниця зшита з восьми клинців’ (с. Малий Бобрик Любашівського р-ну) [СУГО, 44]. Проведемо паралелі зі «Словником назв одягу та взуття у східноpodільських говірках» (2010) Г. Г. Березовської, де подано низку назв на позначення різновидів *сп’їдниця*: *клош* – ‘спідниця

розширена донизу' [Берез., 111], *козачок* – 'рясна спідниця з домотканого грубого полотна, зібрана в поясі на резинку' [Берез., 114], *літник* – 'вовняна спідниця зі складками' [Берез., 142], *мат'р'ошка* – 'спідниця густо зібрана в поясі', [Берез., 153], *пл'ісе* – 'спідниця з паралельними хвилястими складками' [Берез., 223].

Слово *йупка* запозичене з італійської мови, можливо, за німецьким та французьким посередництвом, французьке *jupe* походить від італійського *giuppa* – 'безрукавка', джерелом якого є арабське *gubba* – 'нижній одяг з бавовняної тканини' [ЕСУМ, VI, 523].

Батьківщиною фартуха вважається Стародавній Єгипет, де його обов'язково носили фараони й інші чоловіки, які обіймали державні посади, адже цей одяг свідчив про статус людини в суспільстві. Згодом указане призначення фартуха втрачається, і жінки пристосовують його для носіння в домашньому господарстві [5]. Опишемо слово *фартух*, яке в говірці с. Плахтіївка Саратського р-ну Одеської обл. функціонує зізначенням 'передня частина поясного жіночого одягу, у вигляді шматка тканини певного фасону, який одягають спереду на спідницю, щоб запобігти її забрудненню'. Водночас фіксуємо слова *фартушок* (зменш.-пестл форма до *фартух*), *поти^{el}редник* і *нагрудник*. Господині зауважують: «*фартушок ми од'гаємо коли го¹туйемо с¹т'істом коли пра¹ц'уйемо / особ¹ливо так не¹сил'но а¹от коли ми пи^eче¹мо п¹аски / на¹ви^{el}ликден' / ми од'гаємо обо¹у¹ас¹ково фартушок чист'ен¹к¹ий*» (Л. О. Жебко); «*ж'інки уд'гають*» (П. В. Соломаха); а «*поти^{el}редник сам'і т'кали іш:и^eрс¹т'і / пр'али wo¹у¹ну // виши¹вайе¹ц'а уні¹зу¹ ду¹жи кра¹сив'і б¹укети то вино¹градом то р¹озами*» (В. П. Рубаха); «*в'ін т'іки йак фартух / сти^{el}реду / та ше¹ виши¹вали / ну¹т'іка йо¹го з'і¹мо¹у но¹сили wo¹но¹и ши^eрст'а¹не*» (О. Ф. Власенко).

В УЛІМ лексема *фартух* має такі семми: 'жіночий одяг у вигляді шматка тканини певного розміру та фасону, який одягають спереду на сукню, спідницю, щоб запобігти забрудненню їх'; 'шкіряна, полотняна й т. ін. запона в колясці, візку тощо для захисту їздця від болота, пилу'; 'деталь верстата, у якій розміщені механізми для передавання руху'; 'спідниця з ситцю або пофарбованого полотна' [СУМ 11, X, 556].

Матеріали нашого дослідження підтверджують поширення слова *фартух*, запропоноване в АУМ (2001) [АУМ, III, 20]. Згідно з даними «Словника українських говорів Одещини» (2010) синонімом до слова *фартух* виступає діалектизм *пистелка* (с. Манаші Б-Дністровського р-ну) [СУГО, 151] та його фонетичний варіант *п'істелка* (с. Райлянка Саратського р-ну) [СУГО, 155].

У «Словнику назв одягу та взуття у східноpodільських говірках» (2010) Г. Г. Березовської лексема *фартух* реалізує семму 'предмет одягу різного крою, із різного матеріалу, який одягають під час роботи, щоб запобігти забрудненню одягу спереду'. Семма 'фартух без нагрудника' у вказаному словнику представлена лексемами *припінда* [Берез., 236], *поп^{el}редник* [Берез., 231], *обп¹нанчичка* [Берез., 169], *нап^{el}редник* [Берез., 162]; семма 'фартух із нагрудником', 'фартушок, який чіпляють на груди дитині, коли вона їсть' є реалізацією лексеми *нагрудник* [Берез., 160].

Лексема *фартух* через посередництво польської мови запозичене з німецької мови; німецьке *vortuch* – 'фартух', 'серветка', утворена з прийм. *vor* – 'перед' і *touch* – 'хустка', 'тканина' [ЕСУМ, VI, 76].

Раніше на території України в будень до роботи дівчата і жінки одягали поверх сорочки, на долішню половину тіла, запаску, яку підперезували крайкою. Запаски бувають двох видів: 1) чотирикутний шматок вовняної тканини із зав'язками на верхніх кутах, яка вживається як попередниця до плахти; 2) один суцільний шматок вовняної тканини, яким

обгортається стан навколо [2]. В обстеженій західностеповій говірці лексема *запаска* реалізує семему ‘два переважно різноколірні полотнища домашнього ткання, уживані замість спідниці’. Інформанти пригадують: «були та^к'і / т^кали їх на ви^рста^ках / із^{во}ўни // і^{ма}мат^кала р^ад за^ра^дом / човника кидали і за^паска / ос' йак йупки йе шо на^д'ілис'а і^отак за^паска за^хо^дила / ца час^тина ли^шалас' тут а^друга аж с'уди за^хо^дила / і^{ше} і^ро^били с^узором / і^{ми} ше йа і^си^стра ро^били так / у^зор / нис / цв'іточками» (Л. С. Соломаха); «т^чут' са^м'і / цеї т'ітки моїї т^кали і с'і^даєм / точно на за^паску / ну^йе там основа рос^ч'ітуйт' прос^ч'ітуйт' і за^паску вити^кайт' / а то^д'і скрайу за^паски ўни^зу ота^ко дв'і с^мушки б'ілен^к'і ч'ас а то^д'і за^паска» (В. П. Рубаха); «сам'і н^рали за^паски / во^на от ц'ого дес' до ц'іх пор тут ше б'іл ка^йонку с^тавили і об^уйазувалис' оп^кручували неї за^паска / ка^йонка / отут ви^шите / отут ўни^зу та^к'і у^зорчики ви^шит'і йа^к'і хочте і та^к'і тута і та^к'і» (М. Ф. Сарик).

В УЛМ лексема *запаска* має два значення: ‘жіночий одяг у вигляді шматка тканини певного розміру (перев. вовняної), що використовується замість спідниці для обгортання стану поверх сорочки’; ‘фартух’ [СУМ 11, III, 247]. У «Словнику назв одягу та взуття у східнопадільських говірках» (2010) зміст лексеми *запаска* розкривають такі семемі, як: ‘спідниця із запахом’, ‘зайва тканина у швах, яку при потребі розпускають’, ‘два, переважно різноколірних, полотнища, які одягають замість спідниці’, ‘чотирикутний шматок грубої вовняної тканини на зав'язках, який одягають замість спідниці’, ‘спідня спідниця’ [Берез., 85]. Г. Г. Березовська виокремлює також *суконку* – ‘запаску із сукна’ [Берез., 276].

Лексема *запаска* походить від заст. *пас* – ‘один із товстих ременів для підвешування коробка карети’, очевидно, запозичено з польської мови, польське *pas* – ‘пояс’ [ЕСУМ, IV, 303].

Плахта – старовинний жіночий одяг удвічі ширший ніж запаска. Це два полотнища, зшиті вздовж до половини. Перед тим, як одягнути на себе плахту, жінка перегинає її вдвоє і обгортає нею свій стан, але так, щоб два незшиті полотнища прикривали боки, а зшита половина – задню частину. При цьому залишається тільки невеличкий розріз спереду, який потім прикривається попередницею [7]. У говірці с. Плахтіївка Саратовського р-ну Одеської обл. семема ‘давній жіночий одяг типу спідниці у вигляді двох зшитих до половини полотнищ переважно вовняної картатої тканини’ реалізується в лексемі *плахта*. Призначення *плахти* носії говірки визначають по-різному: «це ку^сок та^койі т^кан'і то^ус^тойі / пи^рини з них ішли / на поду^шки брали // л^уди ішли с^плахти да^же пла^т'а / не^було од^еж'і» (В. І. Небога); «ран[']ше над'івали плахти йак йупки» (М. М. Мандриченко); «ми кон'і^у ўкри^вали плах^тойу» (П. В. Соломаха). В. А. Пономаренко звертає увагу на те, що «от слова *плахта* н[']ішло слово *плах^т'ійіюка* / *плахта* / це не^редник йа^ки^с' там бу^у / і^так йак хо^дили б'і^л'ше л^уди ў^ному стар'і / то в'ід ц'ого н[']ішла на^зва / в'ід од'агу н[']ішла на^зва села».

В УЛМ лексемі *плахта* зафіксовано зі значеннями ‘жіночий одяг типу спідниці, зроблений із двох зшитих до половини полотнищ переважно вовняної картатої тканини’, ‘картата декоративна тканина’, ‘покривало або килим з такої тканини’ [СУМ 11, VI, 571]. У «Словнику назв одягу та взуття у східнопадільських говірках» (2010) Г. Г. Березовської найменування *плахта* має два значення: ‘жіночий одяг типу спідниці, виготовлений із двох зшитих до половини полотнищ переважно вовняної картатої тканини’, ‘шмат шерстяної тканини, з одного боку червоний, а з іншого чорний, яким обгортали стан’ [Берез., 221]. На

позначення плахти виявлено лексеми *¹тахта* [Берез., 279], *¹гун'ка* [Берез., 63], *за¹паска* [Берез., 85], *за¹пащинка* [Берез., 86], *о¹пинка* [Берез., 185], *п¹лаха* [Берез., 220].

Слово *п¹лахта* має зв'язки із польським *plachta* – ‘рядно’, полабським *plochta* – ‘хустка, скатерка’, праслов'янським *plaxъta* – ‘полотно, покривало, навіс’; очевидно, похідне утворення від *plaha* – ‘плаха’ [ЕСУМ, IV, 433].

Свита – верхній народний чоловічий і жіночий одяг українців, росіян і білорусів. Крій старовинної свити – прямий, більш пізніше – в талію; довжина зазвичай нижче за коліна. Робили її однобортною або двобортною із застібкою на лівій стороні. Інколи цей одяг носили наопашки. Свиту зазвичай шили з домотканого сукна природного кольору овечої шерсті, інколи – з червоного, часто прикрашали вишивкою, обробкою шнуром, шкірою [8]. Опишемо найменування *свита*, яке в обстеженій нами говірці реалізує семема ‘жіноче плаття’. Ця семема є реалізацією лексем *с¹вита*, *с¹витка*. Жителі с. Плахтіївка Саратського р-ну Одеської обл. зауважують: «*с¹вита / це на¹кофту ж¹іночу ка¹зали¹ран¹ше // ба¹би стар¹і ше¹кажут¹*» (В. І. Небога); «*с¹витка ота¹ка / коротен¹ка та¹ко йак зо¹тесана / ж¹іноча с¹витка*» (Г. М. Пономаренко); «*wo¹но та¹ке йак у¹вид¹і чи¹покр¹вала чи¹од¹їйала / с¹виту на¹кинула та¹п¹ішла*» (М. В. Небога); «*у¹нас у¹си¹л¹і с¹вита у¹зага¹лі з¹начит¹ба¹гато на¹роду*» (Л. С. Соломаха); «*це¹ж було¹та¹ке¹до¹ге¹плат¹а і¹д¹іти¹об¹ично¹б¹ігали¹ / і¹от¹ак¹от¹пом¹ну шो¹д¹іти¹б¹ігали¹і¹хо¹валис¹а / і¹от¹то¹wo¹і¹назва¹ца¹п¹ішла / с¹вита¹це¹з¹начит¹шо¹с¹ба¹гато / у¹ви¹лик¹ї¹к¹і¹л¹кос¹т¹і*» (В. А. Пономаренко).

В УЛІМ лексема *свита* має такі значення: ‘старовинний довгополий верхній одяг, звичайно з домотканого грубого сукна’, ‘ознака приналежності до простих людей’, ‘те саме, що *почет*’ [СУМ 11, IX, 76]. У «Словнику українських говорів Одещини» (2010) на позначення *с¹виту* знаходимо діалектизми *¹манта* (с. Райлянка Саратського р-ну) [СУГО, 124], *чу¹гаї* – ‘верхній одяг, свита, зроблена з овечої шкіри’ (с. Олексіївка Кодимського р-ну) [СУГО, 211], *ве¹рета* – ‘широка свита’ (с. Жовтень Ширяївського р-ну) [СУГО, 36]. У «Словнику назв одягу та взуття у східноpodільських говірках» (2010) Г. Г. Березовської лексема *с¹вита* реалізує семема ‘довгий верхній одяг із домотканого грубого сукна’, ‘теплий вовняний светр’, ‘приталений кожух’, ‘жіночий верхній короткий одяг, обшитий хутром’, ‘довга жіноча сорочка’, жіноча кофта’ [Берез., 257–258]. Водночас дослідниця на позначення *свиту* вирізняє діалектизми *че¹мерка* [Берез., 311], *чу¹гаїна* [Берез., 320], *¹бунда* [Берез., 30].

Лексема *свита*, праслов'янське *svīta*, очевидно, походить від слова *viti* – ‘вити’, ‘звивати’; споріднене з латинським *svietas* – ‘шерстяні обмотки на ногах у жінок’; зіставлялось ще з болгарським *с¹вила* – ‘шовк’ [ЕСУМ, V, 193].

Заналізувавши назви традиційного жіночого вбрання, поширені в одній говірці Західного Степу, ми дійшли висновку, що більша частина описаного одягу з часом втратила своє основне призначення, адже люди застосовують речі відповідно до своїх потреб, які поступово змінюються. Цей процес розширює джерельну базу діалектології, збагачує етнографічні матеріали українського народу та сприяє розвитку його культурної спадщини. Завдяки живому мовленню інформантів ми дізналися про еволюцію, відповідність і варіантність назв жіночого одягу в говірці с. Плахтіївка Саратського р-ну Одеської обл. Здебільшого зафіксовані нами назви жіночого одягу відповідають літературній нормі та підтверджують дані АУМ (2001). Описаний матеріал свідчить про тісний зв'язок західностепових говірок із сусідніми східноpodільськими говірками. Згідно з

етимологічними даними лексеми на позначення жіночого вбрання переважно запозичено з польської та німецької мов.

Перспектива наших подальших досліджень полягає у продовженні вивчення назв одягу, збережених у говірці с. Плахтіївка Саратського р-ну Одеської обл.

Список використаної літератури:

1. Еволюція спідниць. Від довгих до міні. URL: <https://fakty.com.ua/ua/lifestyle/20170415-evolyu-viddovgyh-do-mini/> (дата звернення: 01.09.2018).
2. Запaska – одяг, що носитьcя поверх жіночої сорочки. URL: http://www.ukrlegenda.org/ukrajinskyj_narodnij_odjag/zapaska_narodnij_odjag.php (дата звернення: 10.09.2018).
3. З чим носити блузку. URL: <http://elle.pp.ua/z-chim-nositi-bluzku/> (дата звернення: 17.09.2018).
4. Історія жіночої сукні. *Порадник*. URL: <http://poradnuk.com/moda/istoriya-zhinochoi-sukni.html> (дата звернення: 28.09.2018).
5. Історія фартуха від давнини до сучасності. URL: <http://jak.magey.com.ua/articles/istorija-fartuha-vid-davnini-do-suchasnosti.html> (дата звернення: 01.10.2018).
6. Плаття суть та історія явища. URL: <http://estetica.etica.in.ua/plattyta-sut-ta-istoriya-yavishha/> (дата звернення: 17.10.2018).
7. Плахта – Одяг, що носитьcя поверх жіночої сорочки. URL: http://www.ukrlegenda.org/ukrajinskyj_narodnij_odjag/plakhta_narodnij_odjag.php (дата звернення: 27.10.2018).
8. Свита – визначення слова. URL: <http://vseslova.com.ua/word/Свита-94893u> (дата звернення: 02.01.2019).

Список використаних джерел та їхніх скорочень:

9. АУМ Атлас української мови: у 3 т. Київ : Наук. думка, 1984 – 2001. Т. 1 – 3.
10. Берез. Березовська Г. Г. **Словник назв одягу та взуття у східноподільських говірках : наук. вид. / відп. ред. Т. М. Тищенко.** Умань : Уманськ. комунальне вид.-поліграф. підприємство, 2010. 348 с.
11. ВТСУМ **Великий тлумачний словник сучасної української мови / Гол. ред. В. Т. Бусел.** Київ, Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
12. ЕСУМ Етимологічний словник української мови: в 7 т. / гол. ред. О. С. Мельничук. Київ : Наук. думка, 1982 – 2012. Т. 1 – 6.
13. СУГО Словник українських говорів Одещини / гол. ред. О. І. Бондар. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2011. 224 с.
14. СУНО *Словник українського національного одягу: що, де і коли носили наші предки.* URL: <https://dzerkalo.media/slovník-ukrayinskogo-natsionalnogo-odyagu-shho-koli-de-nosili-nashi-predki/> (дата звернення: 09.11.2018).